

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2566-2570)

เทศบาลตำบลเสม็ด อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

Public Participation in the Local Development Plan, B.E.2566-2570 of Samed Subdistrict Municipality, Mueang Chon Buri District, Chon Buri Province

ชลดา มะโนไธ้

จักรชัย สือประเสริฐสิทธิ์

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Chonlada Manohong

Chakchai Sueprasertsith

M.P.A. Student, Burapha University

Assistant Professor of Faculty of Political Science, Burapha University

Email: chakchai@buu.ac.th

รับบทความ: 10 กรกฎาคม 2569; แก้ไขบทความ 3 สิงหาคม 2569; ตอรับบทความ: 5 สิงหาคม 2569

Received: July 10, 2026; Revised: August 3, 2026; Accepted: August 5, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1. ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2566 - 2570) เทศบาลตำบลเสม็ด อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี 2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2566 - 2570) เทศบาลตำบลเสม็ด อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่างประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลเสม็ด อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี จำนวน 213 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยโปรแกรม G*Power และสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน และประชาคมท้องถิ่นระดับตำบล จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 86 ของประชากรทั้งหมด เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ (Multiple Linear Regression with Dummy Variables)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2566 - 2570) เทศบาลตำบลเสม็ด อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2566 - 2570) เทศบาลตำบลเสม็ด อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ด้านการร่วมลงมือทำ มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา คือ ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ และลำดับสุดท้าย คือ ด้านการร่วมวางแผน 2) ประสพการณ์เดิมในการมีส่วนร่วมของบุคคล ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง นโยบายของผู้บริหารท้องถิ่น ลักษณะของสังคม ค่านิยมทางสังคมหรือชุมชน และการร้องเรียนปัญหาในชุมชน มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2566 - 2570) เทศบาลตำบลเสม็ด อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมของประชาชน; การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น; เทศบาลตำบล

Abstract

The Objectives of research were (1) To study the level of public participation in the local development plan B.E. 2566-2570 (2023 - 2027) of Samed subdistrict municipality, Mueang Chon buri district, Chon buri province and (2) To study the factors affecting public participation in the local development plan B.E. 2566-2570 (2023 - 2027) of Samed subdistrict municipality, Mueang Chon buri district, Chon buri province. The informants in this research consisted of a sample group of 213 citizens aged 18 years and over residing in the Samet Subdistrict Municipality area, Mueang Chonburi District, Chonburi Province, whose sample size was determined using the G*Power program and selected through multi-stage random sampling, and 43 individuals from the subdistrict-level local community, accounting for 86 percent of the total population. The research instrument for collecting data was a questionnaire. Data were analyzed using descriptive statistics, including percentage, mean, and standard deviation, and inferential statistics, namely Multiple Linear Regression with Dummy Variables.

The results show that 1) the level of public participation in the local development plan B.E. 2566-2570 (2023 - 2027) of Samed subdistrict municipality, Mueang Chon buri district, Chon buri province is at a high level. When considered on each aspect of public participation, it was found that the participatory actions of local development plans B.E. 2566-2570 (2023 - 2027) Samet Sub-district Municipality, Mueang Chonburi District, Chonburi Province in the highest mean score, the second is the aspect of receive benefits, the third is the aspect of monitoring and inspection, the fourth is the aspect of consultation, the fifth is the aspect of providing information to the public, the sixth is the aspect of general and basic local information awareness, the seventh is the aspect of decision making and the last is the aspect of participatory planning 2) The factors that result in the participation in the local development plan B.E. 2566-2570 (2023 - 2027) of Samed subdistrict municipality, Mueang Chon buri district, Chon buri province include previous experience, primary stakeholders, local executive policies, characteristics of society, social or community values and complaints about problems in the community were statistically significant at .01

Keywords: Public Participation; Local Development Plan; Subdistrict Municipality

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชน โดยเน้นการเปิดเผยข้อมูลและความโปร่งใสผ่านกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำบริการสาธารณะ หัวใจสำคัญของภารกิจนี้ คือ การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.

2548 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2561 กำหนดให้ต้องมีการจัดประชุมประชาคมเพื่อรับทราบปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน มาประกอบการพิจารณา กำหนดแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง

อย่างไรก็ตาม การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566-2570) ของเทศบาลตำบลเสม็ด พบข้อจำกัดด้านการมีส่วนร่วม โดยมีผู้เข้าร่วมประชาคมเพียงร้อยละ 52 ของสัดส่วนที่ประกาศไว้ตามหนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ มท 0810.3/ว 6086. (กระทรวงมหาดไทย, 2565) และสามารถรับทราบความต้องการได้เพียงประชาชนบางกลุ่ม โดยเฉพาะประชาคมท้องถิ่นระดับตำบลซึ่งมีบทบาทเป็น “กลไกตัดสินใจระดับนโยบายท้องถิ่น” ทำหน้าที่กลั่นกรองและให้ความเห็นชอบร่างแผนในภาพรวม ในขณะที่ประชาชนทั่วไปมีบทบาทเป็นเพียง “แหล่งข้อมูลพื้นฐาน” ที่เน้นการให้ข้อมูลปัญหาและความต้องการ แสดงให้เห็นถึง “ช่องว่างการมีส่วนร่วมของพลเมือง” (Civic Participation Gap) ซึ่งประเด็นการศึกษาข้างต้นมีจำนวนจำกัดในวงวิชาการไทย เช่น งานศึกษาของอนุพงศ์ นาคสุข และ ทองหมุน น้อยนนท์ (2564) พบว่า เกิดความเหลื่อมล้ำทางบทบาทอย่างชัดเจน กลุ่มประชาคมท้องถิ่นมีอำนาจตัดสินใจระดับนโยบาย ขณะที่ประชาชนทั่วไปเป็นเพียงผู้ให้ข้อมูลพื้นฐานในเวทีประชาคมเท่านั้น งานศึกษาของคำสี สืบเมืองชัย และคณะ (2568) พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมักเป็นเพียงพิธีกรรมหรือเชิงสัญลักษณ์ ขาดอำนาจการตัดสินใจที่แท้จริง เพราะถูกจำกัดสิทธิ์ให้อยู่เพียงแค่การเสนอความเห็น นอกจากนี้ วัฒนธรรมอุปถัมภ์ที่ฝังรากลึกยังส่งผลกระทบต่อความโปร่งใส ปิดกั้นความเท่าเทียม และเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยฐานรากในระดับชุมชน

สถานการณ์ดังกล่าวนำมาสู่ความสนใจของผู้วิจัยในการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในมิติต่างๆ ตั้งแต่การรับรู้ข้อมูลไปจนถึงการร่วมติดตามตรวจสอบ พร้อมทั้งวิเคราะห์ปัจจัยด้านภูมิหลัง นโยบายรัฐ สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อนำผลการศึกษามาเป็นแนวทางในการยกระดับบทบาทของประชาชนจากเพียงผู้รับทราบข้อมูล ไปสู่การเป็นหุ้นส่วนสำคัญในการตัดสินใจและร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566 - 2570) ของเทศบาลตำบลเสม็ด อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566 - 2570) ของเทศบาลตำบลเสม็ด อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย มาจากการสังเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ระดับและรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนจากแนวคิด/ทฤษฎีที่คิดค้นโดยนักวิชาการต่างประเทศและนักวิชาการไทย ปรากฏผลการสังเคราะห์เนื้อหาโดยสังเขปของการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับระดับและรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน นักรัฐประศาสนศาสตร์และนักรัฐศาสตร์ต่างร่วมกันวิพากษ์และพัฒนาทฤษฎีแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนร่วมสมัยที่สอดคล้องกับ

บริบทใหม่ของการบริหารงานภาครัฐ การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เช่น แนวคิด “ลูกบาศก์ประชาธิปไตย” (Democracy Cube) ของ Fung (2006) ได้วิพากษ์การมองการมีส่วนร่วมเป็นขั้นตอนแบบเดิมที่เน้นเรียงบงายเกินไป เขาจึงเสนอกรอบวิเคราะห์ 3 มิติ เพื่อวัดคุณภาพการมีส่วนร่วมอย่างครอบคลุม ได้แก่ 1) ใครเป็นผู้เข้าร่วม? วัดตั้งแต่กลุ่มคนที่ถูกคัดเลือกมารับฟังไปจนถึงการเปิดเสรีให้ทุกคนเข้ามา 2) มีการสื่อสารและตัดสินใจอย่างไร? ดูว่าประชาชนแค่รับฟังข้อมูล โต้เถียงกัน หรือร่วมสร้างข้อตกลงอย่างเป็นระบบ (Deliberation) และ 3) ผลกระทบและอำนาจที่แท้จริงคืออะไร? ผลจากการมีส่วนร่วมเป็นเพียงแค่ข้อเสนอแนะ สัญญาทางสังคม หรือเป็นข้อผูกพันทางกฎหมาย หรือแนวคิดการสรรค์สร้างร่วมและการผลิตร่วมโดย Bovaird (2007) เป็นการเปลี่ยนผ่านกระบวนทัศน์จากการมองประชาชนเป็นเพียง “ผู้รับบริการ หรือ “ผู้ให้ความคิดเห็น” ไปสู่การเป็น “ผู้ร่วมคิดและผู้ร่วมสร้าง

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

ผู้วิจัยได้สำรวจแนวคิด/ทฤษฎีที่กล่าวถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะภายใต้บริบทของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น สามารถสรุปปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเรียงลำดับตามความถี่ที่นักวิชาการได้กล่าวถึงปัจจัยนั้นๆ ได้ดังนี้:

ปัจจัยด้านภูมิหลัง (ความถี่สูงสุด 4 ท่าน ได้แก่ Rogers, 1978; Cohen and Uphoff, 1981; Creighton, 2005; ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2542): ครอบคลุมเรื่องเพศ อายุ สถานภาพทางสังคม การเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง และประสบการณ์เดิมในการมีส่วนร่วม ซึ่งถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทรงอิทธิพลที่สุดต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมของประชาชน

ปัจจัยด้านนโยบายและกลไกของภาครัฐ (ความถี่ 3 ท่าน ได้แก่ Cohen and Uphoff, 1981; Creighton, 2005; ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2542): ได้แก่ ความเชื่อมั่นทางการเมือง นโยบายของรัฐ และนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งเป็นตัวกำหนดทิศทางและแรงจูงใจในการเข้ามามีส่วนร่วม

ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม (ความถี่ 3 ท่าน ได้แก่ Cohen and Uphoff, 1981; Creighton, 2005; ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2542): ประกอบด้วยลักษณะของสังคม ค่านิยมทางสังคมหรือชุมชน บทบาทความแตกต่างทางเพศ และการร้องเรียนปัญหาในสังคม ซึ่งสะท้อนถึงสภาพแวดล้อมที่หล่อหลอมพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน/สังคม

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (ความถี่ 2 ท่าน ได้แก่ Cohen and Uphoff, 1981; Creighton, 2005): เน้นที่ลักษณะอาชีพและรายได้ ซึ่งส่งผลต่อความพร้อมและโอกาสในการใช้เวลาเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่น

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปประเด็นสำคัญเกี่ยวกับลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้ดังนี้

1) ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนมักอยู่ในระดับปานกลาง (เบญจรงค์ แสงนาถ, 2560) โดยเน้นการร่วมเสนอโครงการผ่านเวทีประชาคม (อนุพงศ์ นาคสุข และ ทองหมุน น้อยนนท์, 2564) และการร่วมวางแผนหรือตัดสินใจเพื่อสร้างการเรียนรู้และการเสริมอำนาจ (Irvin and Stansbury, 2004) อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติมักพบว่าการมีส่วนร่วมยังเป็นเพียงระดับ “เชิงสัญลักษณ์” หรือพิธีกรรม (Tokenism) (คำสี สืบเมืองชัย และคณะ, 2568) และเกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มคนที่มีสถานภาพทางสังคม/อำนาจหน้าที่ กับประชาชนทั่วไป (อนุพงศ์ นาคสุข และ ทองหมุน น้อยนนท์, 2564)

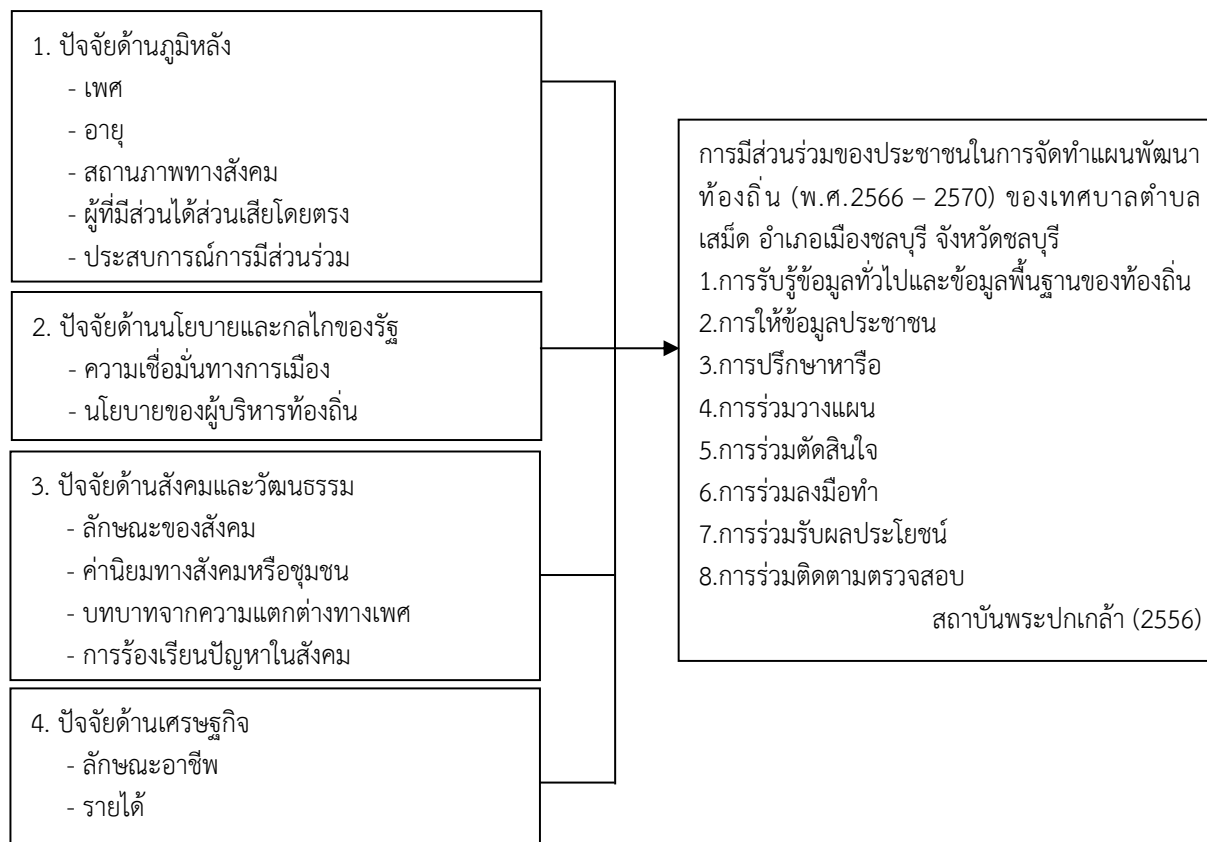
2) ปัจจัยที่มีผลต่อ/มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมฯ สามารถจัดกลุ่มได้ดังนี้ ก) ปัจจัยด้านภูมิหลัง ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา และภูมิสำเนา (เบญจรงค์ แสงนาค, 2560) ข) ปัจจัยด้านการเมือง นโยบาย และกลไกของรัฐ ได้แก่ ความไม่ตื่นตัวทางการเมือง ประชาชนขาดอำนาจที่แท้จริง (Irvin and Stansbury, 2004) ระบบอุปถัมภ์ ข้อจำกัดด้านทรัพยากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (คำสี สืบเมืองชัย และคณะ, 2568) และการบริหารสั่งการจากบนลงล่าง (อนุพงศ์ นาคสุข และ ทองหมุน น้อยนนท์, 2564) เป็นปัจจัยสำคัญที่จำกัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนให้อยู่ในระดับต่ำ ค) ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ ทุนทางสังคม (เบญจรงค์ แสงนาค, 2560) ประชาชนกระตือรือร้นและพร้อมเป็นอาสาสมัคร การเป็นผู้มีส่วนได้เสีย ความเป็นเอกภาพของชุมชน ฉันทมติของภาคประชาชน ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจสังคม (Irvin and Stansbury, 2004) และ ง) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ และรายได้ (อนุพงศ์ นาคสุข และ ทองหมุน น้อยนนท์, 2564) ตามลำดับ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดตัวแบบลำดับขั้นการมีส่วนร่วม โดย สถาบันพระปกเกล้า (2556) เป็นกรอบแนวคิดการวิจัยสำหรับตัวแปรตาม ในขณะที่ตัวแปรอิสระในการศึกษาครั้งนี้ได้มาจากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการอธิบายปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ดังแสดงในแผนภาพที่ 1

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง: แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ (1) ประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไปในเขตเทศบาลตำบลเสม็ด จำนวน 19,110 คน (งานทะเบียนราษฎร สำนักปลัดเทศบาลตำบลเสม็ด ณ วันที่ 4 พฤศจิกายน 2567) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G*Power ได้จำนวน 213 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) ทั้งการสุ่มแบ่งชั้นภูมิและการสุ่มอย่างเป็นระบบ ตามลำดับ และ (2) ประชาคมท้องถิ่นระดับตำบล จำนวน 50 คน (แต่เก็บรวบรวมข้อมูลได้ 43 คน) ใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด (Census Enumeration)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย: เป็นแบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ส่วนหลัก คือ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม (ด้านภูมิหลัง เศรษฐกิจ นโยบายรัฐ และสังคมวัฒนธรรม) และระดับการมีส่วนร่วม 8 ด้านตามกรอบแนวคิดสถาบันพระปกเกล้า (2556) เครื่องมือผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่านและมีค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha) อยู่ระหว่าง 0.809 – 0.968

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล: ดำเนินการภายใต้จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (รหัสโครงการ G-HU029/2568) โดยได้รับแบบสอบถามที่สมบูรณ์จากประชาชน 213 ชุด (ร้อยละ 100) และจากประชาคมท้องถิ่น 43 ชุด (ร้อยละ 86)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล: ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามและระดับการมีส่วนร่วม และใช้สถิติเชิงอนุมาน คือ การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ (Multiple Linear Regression with Dummy Variables) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านภูมิหลัง ปัจจัยด้านนโยบายและกลไกรัฐ ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม และปัจจัยด้านเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่างประชาชนและประชาคมท้องถิ่น ระดับตำบลเทศบาลตำบลเสม็ด อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

ตารางที่ 1 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยด้านภูมิหลัง ปัจจัยด้านนโยบายและกลไกรัฐ ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ จำแนกระหว่างกลุ่มตัวอย่างประชาชนและประชาคมท้องถิ่นระดับตำบล

ปัจจัย	กลุ่มตัวอย่าง		ประชากร		รวม	
	ประชาชน		ประชาคมฯ			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1.ปัจจัยด้านภูมิหลัง						
1.1 เพศ						
ชาย	60	28.2	22	51.2	82	32.0
หญิง	153	71.8	21	48.8	174	68.0
1.2 อายุ (ปี)	$\bar{X}$ = 54.77, S.D. = 7.86		$\bar{X}$ = 56.84, S.D. = 9.40		$\bar{X}$ = 55.11, S.D. = 8.15	
1.3 สถานภาพทางสังคม						

ปัจจัย	กลุ่มตัวอย่าง ประชาชน		ประชากร ประชาคมฯ		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ประชาคมท้องถิ่น	68 ^{/1}	31.9	43 ^{/2}	100.0	111	43.4
ระดับตำบล						
ประชาชนทั่วไป	145	68.1	0	0.0	145	56.6
1.4 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยตรง	$\bar{X} = 3.08, S.D. = 0.77$		$\bar{X} = 4.01, S.D. = 0.73$		$\bar{X} = 3.24, S.D. = 0.84$	
1.5 ประสิทธิภาพการมี ส่วนร่วม (ครั้ง/ปี)	$\bar{X} = 0.38, S.D. = 0.79$		$\bar{X} = 2.14, S.D. = 1.55$		$\bar{X} = 0.68, S.D. = 1.16$	
2. ปัจจัยด้านนโยบายและกลไกรัฐ						
2.1 ความเชื่อมั่นทางการ เมือง	$\bar{X} = 3.19, S.D. = 0.67$		$\bar{X} = 4.04, S.D. = 0.65$		$\bar{X} = 3.33, S.D. = 0.74$	
2.2 นโยบายของผู้บริหาร ท้องถิ่น	$\bar{X} = 3.61, S.D. = 0.56$		$\bar{X} = 4.10, S.D. = 0.64$		$\bar{X} = 3.69, S.D. = 0.60$	
3. ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม						
3.1 ลักษณะของสังคม	$\bar{X} = 3.68, S.D. = 0.37$		$\bar{X} = 3.98, S.D. = 0.35$		$\bar{X} = 3.73, S.D. = 0.38$	
3.2 ค่านิยมทางสังคม	$\bar{X} = 3.37, S.D. = 0.92$		$\bar{X} = 3.89, S.D. = 0.69$		$\bar{X} = 3.46, S.D. = 0.79$	
3.3 บทบาทจากความ แตกต่างทางเพศ	$\bar{X} = 3.26, S.D. = 0.37$		$\bar{X} = 3.32, S.D. = 0.30$		$\bar{X} = 3.27 S.D. = 0.36$	
3.4 การร้องเรียนปัญหา ในสังคม	$\bar{X} = 2.60, S.D. = 0.75$		$\bar{X} = 2.51, S.D. = 0.77$		$\bar{X} = 2.58, S.D. = 0.75$	
4. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ						
4.1 ลักษณะอาชีพ						
- รับจ้างทั่วไป/เกษตรกร	68	31.9	6	14.0	74	28.9
- ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	109	51.2	22	51.2	131	51.2
- รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	12	5.6	10	23.3	22	8.6
- พนักงานบริษัทเอกชน	4	1.9	3	7.0	7	2.7
- อื่น ๆ เช่น แม่บ้าน ฯลฯ	20	9.4	2	4.7	22	8.6
4.2 รายได้ต่อเดือน						
- ต่ำกว่า 10,000 บาท	77	36.2	9	20.9	86	33.6
- 10,001 - 15,000 บาท	93	43.7	14	32.6	107	41.8
- 15,001 - 25,000 บาท	35	16.4	13	30.2	48	18.8

ปัจจัย	กลุ่มตัวอย่าง ประชาชน		ประชากร ประชาคมฯ		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
- 25,001 บาท ขึ้นไป	8	3.8	7	16.3	15	5.9
รวม	213	100.0	43	100.0	256	100.0

หมายเหตุ: ^{/1} หมายถึง กลุ่มตัวอย่างประชาชนที่มีสถานภาพทางสังคมเป็นประชาคมท้องถิ่นระดับตำบล คือ อาสาสมัครสาธารณสุข/สมาชิกป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน/คณะกรรมการกองทุนชุมชน/กลุ่มอาชีพ จำนวน 68 คน

^{/2} หมายถึง ประชาคมท้องถิ่นระดับตำบล ประกอบด้วย สมาชิกสภาท้องถิ่น จำนวน 12 คน ผู้นำชุมชน หัวหน้าส่วนราชการสถานพยาบาลและหัวหน้าส่วนการศึกษาของรัฐหรือเอกชน จำนวน 8 คน หัวหน้าส่วนหรือตัวแทนราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 5 คน และอาสาสมัครสาธารณสุข/สมาชิกป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน/คณะกรรมการกองทุนชุมชน/กลุ่มอาชีพ จำนวน 18 คน รวมทั้งสิ้น 43 คน

2. ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566 - 2570) ของเทศบาลตำบลเสม็ด อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566-2570) ของเทศบาลตำบลเสม็ด อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี จำแนกรายด้าน

ระดับการมีส่วนร่วม ของประชาชน	กลุ่มตัวอย่างประชาชน (จำนวน = 213)				ประชากรประชาคมฯ (จำนวน = 43)				รวม (จำนวน = 256)			
	$\bar{X}$	S.D.	แปล	อันดับ	$\bar{X}$	S.D.	แปล	อันดับ	$\bar{X}$	S.D.	แปล	อันดับ
	ความ				ความ				ความ			
1. การรับรู้ข้อมูลทั่วไป และข้อมูลพื้นฐานของ ท้องถิ่น	3.57	0.69	มาก	6	4.05	0.75	มาก	8	3.65	0.72	มาก	6
2. การให้ข้อมูล ประชาชน	3.66	0.69	มาก	3	4.12	0.73	มาก	7	3.73	0.71	มาก	5
3. การปรึกษาหารือ	3.62	0.74	มาก	5	4.35	0.77	มากที่สุด	4	3.74	0.79	มาก	4
4. การร่วมวางแผน	3.35	0.91	ปาน กลาง	8	4.23	0.86	มากที่สุด	5	3.50	0.96	มาก	8
5. การร่วมตัดสินใจ	3.36	0.96	ปาน กลาง	7	4.20	0.87	มากที่สุด	6	3.50	1.00	มาก	7
6. การร่วมลงมือทำ	4.02	0.75	มาก	1	4.53	0.59	มากที่สุด	1	4.11	0.75	มาก	1

ระดับการมีส่วนร่วม ของประชาชน	กลุ่มตัวอย่างประชาชน (จำนวน = 213)				ประชากรประชาคมฯ (จำนวน = 43)				รวม (จำนวน = 256)			
	$\bar{x}$	S.D.	แปล	อันดับ	$\bar{x}$	S.D.	แปล	อันดับ	$\bar{x}$	S.D.	แปล	อันดับ
	ความ				ความ				ความ			
7. การร่วมรับ ผลประโยชน์	3.80	0.70	มาก	2	4.42	0.79	มากที่สุด	2	3.90	0.75	มาก	2
8. การร่วมติดตาม ตรวจสอบ	3.62	0.81	มาก	4	4.37	0.66	มากที่สุด	3	3.74	0.83	มาก	3
ภาพรวม	3.62	0.64	มาก		4.28	0.64	มากที่สุด		3.73	0.69	มาก	

จากตารางที่ 2 เมื่อพิจารณาภาพรวมของระดับการมีส่วนร่วม พบว่า ประชาคมท้องถิ่นระดับตำบล มีค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมโดยรวม ($\bar{x}$ = 4.28) สูงกว่ากลุ่มตัวอย่างประชาชน ($\bar{x}$ = 3.62) อย่างเห็นได้ชัด อย่างไรก็ตาม ทั้งสองกลุ่มมีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมใน “ด้านการร่วมลงมือทำ” เป็นอันดับหนึ่ง และ “ด้านการร่วมรับผลประโยชน์” เป็นอันดับสองเหมือนกัน แต่จุดที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (อันดับต่ำสุด): กลุ่มตัวอย่างประชาชน: มีระดับการมีส่วนร่วมต่ำที่สุดใน “ด้านการร่วมวางแผน” ($\bar{x}$ = 3.35) และ “ด้านการร่วมตัดสินใจ” ($\bar{x}$ = 3.36) ซึ่งเป็นระดับการมีส่วนร่วมที่แสดงถึงพลังพลเมือง (Citizen Power) ในขณะที่ประชาคมท้องถิ่นระดับตำบล มีค่าเฉลี่ยสูง ($\bar{x}$ = มีค่าระหว่าง 4.05 ถึง 4.53) ในทุกด้าน

3. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566 - 2570) เทศบาลตำบลเสม็ด อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุของปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566 - 2570) เทศบาลตำบลเสม็ด อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ด้วย Multiple Regression with Dummy Variables

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น	b	SEB	Beta	t	Sig.
ปัจจัยด้านภูมิหลัง					
เพศ (กลุ่มอ้างอิง คือ เพศหญิง)					
ชาย	.046	.064	.031	.720	.472
อายุ (ปี)	.000	.004	-.001	-.032	.974
สถานภาพทางสังคม (กลุ่มอ้างอิง คือ ประชาชนทั่วไป)					
- ประชาคมท้องถิ่นระดับตำบล	-.033	.096	-.018	-.347	.729
ประสบการณ์การมีส่วนร่วมฯ (ครั้ง/ปี)	.102	.033	.168	3.107**	.002
ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง	.259	.044	.307	5.872**	.000

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น	b	SEB	Beta	t	Sig.
ปัจจัยด้านนโยบายและกลไกของรัฐ					
นโยบายของผู้บริหารท้องถิ่น	.256	.074	.219	3.460**	.001
ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม					
ลักษณะของสังคม	.281	.096	.151	2.916**	.004
ค่านิยมของสังคมหรือชุมชน	.158	.048	.178	3.306**	.001
บทบาทจากความแตกต่างทางเพศ	.162	.084	.083	1.923	.056
การร้องเรียนปัญหาในชุมชน	.120	.041	.128	2.909**	.004
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ					
ลักษณะอาชีพ (กลุ่มอ้างอิง คือ รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ)					
- รับจ้างทั่วไป/เกษตรกร	-.072	.136	-.046	-.528	.598
- ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	-.086	.115	-.061	-.747	.456
- พนักงานบริษัทเอกชน	-.269	.206	-.062	-1.302	.194
- อื่น ๆ เช่น แม่บ้าน เป็นต้น	-.304	.167	-.121	-1.822	.070
รายได้/เดือน (กลุ่มอ้างอิง คือ ต่ำกว่า 10,000 บาท)					
- 10,001 ถึง 15,000 บาท	.113	.084	.079	1.347	.179
- 15,001 ถึง 25,000 บาท	.137	.109	.076	1.256	.210
- 25,001 บาท ขึ้นไป	-.195	.153	-.065	-1.278	.203

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

หมายเหตุ: 1) จากการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) เกิดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงและตัวแปรความเชื่อมั่นทางการเมือง มีค่าสหสัมพันธ์ (Pearson's Correlation) เท่ากับ .70 ดังนั้น ผู้วิจัยได้เลือกตัดตัวแปรความเชื่อมั่นทางการเมืองออกจากการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุ 2) $F = 24.688^{**}$; $SE_{est} = .477$; $R^2 = .638$; $Adjusted\ R^2 = .612$; $Constant = -1.109$

จากตารางที่ 3 ผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรที่นำมาศึกษาสามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรของการมีส่วนร่วมฯ ได้ร้อยละ 63.8 และเมื่อปรับผลกระทบจากจำนวนตัวแปรแล้วสามารถอธิบายได้ร้อยละ 61.2 ($SE_{est} = .477$) โดยปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ประสพการณ์การมีส่วนร่วมฯ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง นโยบายของผู้บริหารท้องถิ่น ลักษณะของสังคม ค่านิยมของสังคมและชุมชน และการร้องเรียนปัญหาในชุมชน มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2566 - 2570) เทศบาลตำบลเสม็ด ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในขณะที่เพศ อายุ สถานภาพทางสังคม บทบาทจากความแตกต่างทางเพศ ลักษณะอาชีพ และรายได้ต่อเดือน ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2566 - 2570) เทศบาลตำบลเสม็ด อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

สรุปและอภิปรายผล

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยภาพรวมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2566 - 2570) เทศบาลตำบลเสม็ด อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในด้านการร่วมลงมือทำ มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา คือ ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ และลำดับสุดท้าย คือ ด้านการร่วมวางแผน หากพิจารณาจำแนกประชาชนออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ประชาคมท้องถิ่นระดับตำบล และประชาชนโดยทั่วไป พบว่า ประชาคมท้องถิ่นระดับตำบลมีบทบาทในการมีส่วนร่วมสูงกว่าประชาชนทั่วไปในทุกด้าน ในขณะที่ประชาชนทั่วไปยังขาดการมีส่วนร่วมในเชิงลึก โดยเฉพาะในขั้นตอนการวางแผนและการตัดสินใจ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการเสริมอำนาจประชาชน (Empowerment) ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

1.2 ประสพการณ์เดิมในการมีส่วนร่วมของบุคคล ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง นโยบายของผู้บริหารท้องถิ่น ลักษณะของสังคม ค่านิยมทางสังคมหรือชุมชน และการร้องเรียนปัญหาในชุมชน มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2566 - 2570) เทศบาลตำบลเสม็ด อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

2. อภิปรายผล

2.1 ระดับการมีส่วนร่วมโดยรวมของประชาคมท้องถิ่นระดับตำบล ($\bar{X}$ = 4.28) สูงกว่าประชาชนทั่วไป ($\bar{X}$ = 3.62) อย่างชัดเจน ทั้งนี้เพราะ/อาจเป็นเพราะสถานะทางกฎหมายและอำนาจเชิงโครงสร้างที่เอื้ออำนวย โดยประชาชนทั่วไปยังมีจุดอ่อนสำคัญใน “ด้านการร่วมวางแผน” และ “ด้านการร่วมตัดสินใจ” ทำให้ยังไม่สามารถก้าวสู่ระดับ “พลังพลเมือง” (Citizen Power) ได้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับงานศึกษาของ อนุพงศ์ นาคสุข และ ทองหมุน น้อยนนท์ (2564) และคำสี สืบเมืองชัย และคณะ (2568) พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมักเป็นเพียง “เชิงสัญลักษณ์” หรือ “พิธีกรรม” (Tokenism) โดยบทบาทส่วนใหญ่จำกัดอยู่เพียงการเสนอความต้องการในเวทีประชาคม ขณะที่อำนาจการตัดสินใจเชิงนโยบายถูกผูกขาดไว้กับกลุ่มคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

2.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2566 - 2570) เทศบาลตำบลเสม็ด อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

ก) มิติด้านประสพการณ์และผลประโยชน์: ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีประสพการณ์การทำงานร่วมกับท้องถิ่นและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงจะมีแนวโน้มเข้าร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นมากขึ้น ทั้งนี้เพราะ/อาจเป็นเพราะการเข้ามีส่วนร่วมฯ เพื่อรักษาและกำกับผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับตน และชุมชน สอดคล้องแนวคิดของ Creighton (2005) Cohen และ Uphoff (1981) ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2542) ที่กล่าวว่า ประสพการณ์การมีส่วนร่วม และการเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง เป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทรงอิทธิพลที่สุดต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมของประชาชน และสอดคล้องกับงานศึกษาของ Verba et al. (1995) พบว่า ทักษะและประสพการณ์ในอดีตช่วยลดความกังวล สร้างความมั่นใจ และส่งเสริมให้เกิดการเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะอย่างต่อเนื่อง รวมทั้ง Irvin และ Stansbury (2004) พบว่า แรงจูงใจในการเข้าร่วมตัดสินใจจะสูงขึ้นอย่างมาก เมื่อประชาชนประเมินว่านโยบายหรือโครงการนั้นส่งผลกระทบต่อตนเอง ทรัพย์สิน หรือชุมชน

ข) มิติด้านการบริหารและการตอบสนอง: ผลการศึกษาพบว่า นโยบายของผู้บริหารท้องถิ่น และการร้องเรียนปัญหาในชุมชน มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นฯ ทั้งนี้ เพราะ/อาจเป็นเพราะนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่นที่ดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม และเทศบาลฯ ไม่เพิกเฉยต่อการร้องเรียนปัญหา เป็นแรงกระตุ้นสำคัญที่สร้างความเชื่อมั่นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นฯ มากขึ้น สอดคล้องแนวคิดของ Creighton (2005) Cohen และ Uphoff (1981) ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2542) ที่ระบุว่าปัจจัยทั้งสองคือตัวกำหนดทิศทางและแรงจูงใจหลักในการมีส่วนร่วมของประชาชน และสอดคล้องกับงานศึกษาของ คำสี สืบเมืองชัย และคณะ (2568) พบว่า การบริหารจัดการท้องถิ่นที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีบทบาทอย่างแท้จริง จะนำไปสู่การวางรากฐานประชาธิปไตยระดับชุมชนที่ยั่งยืน

ค) มิติด้านบริบททางสังคมและวัฒนธรรม: ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะของสังคม ค่านิยมของสังคม และชุมชน มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นฯ ทั้งนี้เพราะ/อาจเป็นเพราะลักษณะสังคมที่มีความผูกพัน พึ่งพาอาศัยกัน และมีค่านิยมร่วมกัน เป็นปัจจัยหนุนเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมสาธารณะของท้องถิ่น สอดคล้องแนวคิดของ Creighton (2005) Cohen และ Uphoff (1981) ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2542) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในชุมชนเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ที่มีต่อชุมชนนั้น ลักษณะของสังคม การอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนและพึ่งพาอาศัยกันก่อให้เกิดความใกล้ชิด และสอดคล้องกับงานศึกษาของเบญจรงค์ แสงนาถ (2560) และ Irvin and Stansbury (2004) พบว่า ทุนทางสังคม ความเป็นเอกภาพของชุมชน เป็นปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

ข้อค้นพบใหม่เชิงวิชาการ

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษา ปัจจัยด้านภูมิหลัง ปัจจัยด้านนโยบายและกลไกรัฐ ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ตลอดจนระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566 - 2570) ของเทศบาลตำบลเสม็ด อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี จำแนกระหว่างกลุ่มตัวอย่างประชาชนและประชาคมท้องถิ่นระดับตำบล ได้ข้อค้นพบใหม่เชิงวิชาการที่บ่งบอกถึงความแตกต่างระหว่างกลุ่มตัวอย่างประชาชนและประชาคมท้องถิ่นระดับตำบล ดังนี้

1. ความแตกต่างมิติอำนาจ (Authority vs. General Status): ประชาคมฯ เข้ามามีส่วนร่วมภายใต้โครงสร้างอำนาจหน้าที่ (Authority) ตามกฎหมายและระเบียบกระทรวงมหาดไทย ทำให้มีคะแนนความเชื่อมั่นทางการเมือง ($\bar{x}$ = 4.04) และประสบการณ์การมีส่วนร่วมที่สูงกว่า (2.14 ครั้ง/ปี) ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างประชาชน มีสถานภาพเป็นผู้รับข้อมูลข่าวสาร (Informant) โดยมีประสบการณ์การมีส่วนร่วมโดยเฉลี่ย (0.38 ครั้ง/ปี) และมีความพึงพอใจต่อนโยบายรัฐน้อยกว่ากลุ่มประชาคมฯ อย่างเห็นได้ชัด

2. ความแตกต่างมิติแรงจูงใจและพฤติกรรมทางสังคม (Proactive vs. Reactive): ประชาคมฯ มีคะแนนด้านลักษณะสังคม ค่านิยม และการยอมรับบทบาททางเพศสูง ซึ่งสะท้อนถึงความพร้อมในการทำงานเป็นเครือข่ายนโยบาย (Policy Networking) ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างประชาชน แม้จะมีส่วนร่วมน้อยในภาพรวม แต่มีคะแนน “การร้องเรียนปัญหาในสังคม” ($\bar{x}$ = 2.60) สูงกว่ากลุ่มประชาคมฯ ($\bar{x}$ = 2.51) แสดงให้เห็นว่าประชาชนมักเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมเมื่อเกิดปัญหาหรือความต้องการเฉพาะหน้า (Reactive Participation) และ

3. ความแตกต่างมิติระดับการมีส่วนร่วม (Participation Spectrum Gap): ประชาคมฯ สามารถขยับไปสู่ระดับสูงสุดคือ พลังพลเมือง (Citizen Power) หรือการเสริมอำนาจ (Empower) ได้ เนื่องจากมีส่วนร่วมในการวางแผน ($\bar{x} = 4.23$) และตัดสินใจ ($\bar{x} = 4.20$) ในระดับ “มาก-มากที่สุด” ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างประชาชนยังคงติดอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมเชิงพิธีกรรม (Tokenism) โดยมีระดับการมีส่วนร่วมด้านการร่วมวางแผน ($\bar{x} = 3.35$) และการร่วมตัดสินใจ ($\bar{x} = 3.36$) อยู่ในระดับ “ปานกลาง” เท่านั้น ซึ่งถือเป็นจุดอ่อนสำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาเพื่อให้เป็นพลเมืองที่ตื่นรู้ (Active Citizen)

กล่าวโดยสรุป ความแตกต่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า “การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566 - 2570) ของเทศบาลตำบลเสม็ด “ ยังมีช่องว่าง/ความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มคนที่มีสถานภาพทางสังคม/อำนาจหน้าที่ กับประชาชนทั่วไป โดยประชาชนทั่วไปยังเน้นเพียงการร่วมลงมือทำและรับผลประโยชน์ แต่ยังขาดอำนาจในการกำหนดทิศทาง (วางแผน/ตัดสินใจ) ของตนเองอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้กำหนดข้อเสนอแนะดังนี้

1.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นควรพัฒนาระบบข้อมูลท้องถิ่นที่โปร่งใสเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลด้านงบประมาณและโครงการพัฒนาเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจ พร้อมทั้งจัดเวทีแลกเปลี่ยนบทเรียนการมีส่วนร่วมเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนยกระดับจากการมีส่วนร่วมเชิงพิธีกรรม (Tokenism) ไปสู่การเป็น “ผู้ร่วมคิดและผู้ร่วมสร้าง” (Active Co-designers & Co-producers) ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

1.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ: เทศบาลตำบลเสม็ดควรเปิดเผยข้อมูลการดำเนินงานและงบประมาณอย่างโปร่งใสในทุกขั้นตอน และควรเร่งขยายโอกาสให้ประชาชนกลุ่มใหม่ ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในฐานะ “หุ้นส่วนสำคัญ” (Key Partnerships) ตั้งแต่การร่วมวางแผนไปจนถึงการติดตามประเมินผล โดยใช้กลไกการเปิดเสรีให้ทุกคนเข้ามา (Self-selection) ในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นแบบปรึกษาหารือ (Deliberation) เพื่อเสริมพลัง (Empowerment) และสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของแผนพัฒนาท้องถิ่นร่วมกันอย่างยั่งยืน

1.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป: ควรศึกษาในรูปแบบงานวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับช่องว่าง/ความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มคนที่มีสถานภาพทางสังคม/อำนาจหน้าที่ (ประชาคมท้องถิ่นระดับตำบล) กับประชาชนทั่วไป ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพความเหลื่อมล้ำ ผ่านบทบาทของประชาชน 2 กลุ่มในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และผลของความเหลื่อมล้ำ ที่มีต่อการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงมหาดไทย. (2565, 19 สิงหาคม). เรื่อง ชักซ้อมแนวทางปฏิบัติการใช้แผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อจัดทำบริการสาธารณะหรือกิจกรรมสาธารณะ (หนังสือที่ มท 0810.3/ว 6086).

- คำสี สืบเมืองซ้าย, เวชสุวรรณ อาจวิชัย, พระมหาไถยน้อย ญาณเมธ, และ ชีรภัทร์ ถิ่นแสนดี. (2568). การพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยโดยกระบวนการปกครองท้องถิ่น. *วารสารวิชาการรัตนบุศย์*, 7(2), 609–620.
- จินตวิทย์ เกษมสุข. (2556). *การใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์*. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และ ถวิลวดี บุรีกุล. (2548). *ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม*. สถาบันพระปกเกล้า.
- เบญจรงค์ แสงนาค. (2560). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาและงบประมาณโดยใช้นโยบายทางสังคมเป็นฐาน กรณีศึกษา: เทศบาลนครสมุทรสาคร [วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขานโยบายสาธารณะและการจัดการภาครัฐ, มหาวิทยาลัยมหิดล]*.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร, สุทธิชัย อบอุ่น, สหทัยา วิเศษ, จันทนา เบญจทรัพย์ และ ชลกาญจน์ อาชนนารี. (2542). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์*. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม.
- มนัส สุวรรณ, เอกกมล สายจันทร์ และ ไพสิฐ พาณิชย์กุล. (2546). *การตรวจสอบขององค์กรภาคประชาชนในระบบการบริหารงานและกิจการสาธารณะของท้องถิ่น*. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548. (2548, 16 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*, 32–41.
- ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559. (2559, 28 กันยายน). *ราชกิจจานุเบกษา*, 3–7.
- ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2561. (2561, 3 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*, 1–4.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*, 1–90.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2556). *การมีส่วนร่วมของประชาชน*. สถาบันพระปกเกล้า.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2560). *การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม: เทคนิควิธีและการนำไปสู่การปฏิบัติ*. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (สำนักงาน ก.พ.ร.).
- อนุพงศ์ นาคสุข และ ทองหมูน น้อยนนท์. (2564). *การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา: องค์การบริหารส่วนตำบลนาสะไมย์ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร*. *วารสารวิชาการรัตนบุศย์*, 3(1), 13–23.

เอกสารภาษาอังกฤษ

- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216–224. <https://doi.org/10.1080/01944366908977225>.
- Bovaird, T. (2007). Public management with the public: Lessons from governance and public services. *Public Administration Review*, 67(5), 846–860.
- Cohen, J., & Uphoff, N. (1981). *Rural development participation: Concepts and measures for project design, implementation and evaluation*. Cornell University.
- Creighton, J. L. (2005). *The public participation handbook: Making better decisions through citizen involvement*. Jossey-Bass.

- Fung, A. (2006). Varieties of participation in complex governance. *Public Administration Review*, 66(S1), 66–75.
- Irvin, R. A., & Stansbury, J. (2004). Citizen participation in decision making: Is it worth the effort? *Public Administration Review*, 64(1), 55–65.
- Rogers, C. (1978). *On personal power: Inner strength and its revolutionary impact*. Delta.
- Singhal, A. (2001). *Facilitating community participation through communication*. School of Interpersonal Communication, Ohio University.
- Verba, S., Schlozman, K. L., & Brady, H. E. (1995). *Voice and equality: Civic voluntarism in American politics*. Harvard University Press.